

CONFIDENTIAL

29

LIMITED DISTRIBUTIONREAD AND DESTROYITEM NO. 1050/56

SPECIAL ATTENTION: Political Advisor
Translation Pool

MK
Jan 31
MI/551

POLANDNON-COMMUNIST PARTIES (2100)

RELIGION (2800)
Regime Catholics (2813)

THE PROGRESSIVE CATHOLICS.(NEW DEVELOPMENTS)SOURCE MUNICH: Confidential source.DATE OF OBSERVATION: Current period.

ENGLISH SYNOPSIS: Source believes that the progressive Catholics are second in importance behind the Communist Party, and still growing in influence. The Communists need the cooperation of the progressive Catholics in their relations with the West because they are the only non-Party group containing members of the intelligentsia. Source admits, however, that the progressive Catholics still have limited influence among the clergy and the people. Economically the group is strong. Source says that by organizing a political party like the German CDU the progressive Catholics hope to win 40 deputies in the next parliament. Source says that the Pope's measures against the progressive Catholics have been a heavy blow to the group's prestige.

EVALUATION COMMENT: Source's presentation is definitely one-sided what is not astonishing because he is one of the progressive Catholics.

Nevertheless it is a highly interesting report coming straight from the horse's mouth.

x x x

(More)

Rozmówca uważa, że po partii największe znaczenie polityczne w kraju wśród prorożymowych ugrupowań, mają reżymowi katolicy. Stanowią oni bowiem najsilniejszy ośrodek polityczny niekomunistycznej inteligencji. W tym zespole rolę księży jest drugorzędna. Rozmówca wylicza tylko trzech księży jako najsilniejsze jednostki intelektualne i moralnie "wykazujących pewną odwagę w rozmowach z komunistami".

Są to księża RADOS, SUWALA i do niedawna ksiądz profesor DĄBROWSKI, który po aresztowaniu Kardynała WYSZYŃSKIEGO wycofał się z ruchu, co zdaniem rozmówcy było wielką stratą dla zespołu, gdyż miał być najmocniejszym intelektualnie wśród księży postępowych. O księdzu RADOSIU wspomina rozmówca, że na jednym z większych zebrań Politbiura z katolikami postępowymi RADOS oświadczył w obecności BIERUTA: "My tu w Polsce nie chcemy ani Pax Americana, ani Pax Sovietica, my chcemy tylko Pax".

O księdzu CZUJU, mówi rozmówca, jako o chytrym i sprytnym chłopie roztropku. Na ogół uważa rozmówca poziom księży w ugrupowaniu pod względem moralnym i intelektualnym za nieszczerólny. Wskazuje na to między innymi i to, że to właśnie księża są najczęściej wtyczkami UB w ruchu katolicko-postępowym.

Characteristics of Some Leaders.

Tak więc ruch ten jest kierowany wyłącznie niemal przez sowieckich jego członków wśród których centralną rolę odgrywa Bolesław PIASECKI. W rękach PIASECKIEGO zbiegają się wszystkie nici. Jest on rzecznikiem ruchu wobec partii, wobec UB, a z drugiej strony wobec Episkopatu. Czy jest PIASECKI oficerem UB? Rozmówca odpowiada wymijająco, że musi być ktoś kto z UB stale rozmawia. On, to znaczy rozmówca, nie podjąłby się tej roli. PIASECKI jest tym, który wie co piszczy w trawie. Ma swoje wtyczki w partii, w ministerstwach, a nawet w UB. Tylko nie ma ich dotąd w armii, która jest najtrudniejsza do przeniknięcia. W otoczeniu PIASECKIEGO jedynym który jest dość nastawiony niechętnie i krytycznie, jest poseł FRANKOWSKI. FRANKOWSKI długo się wahał z przystąpieniem, ale w końcu nie miał innego wyboru, pozostawał mu bowiem tylko wybierać między zupełną izolacją a partią. Rozmówca twierdzi, że PIASECKI należy do tych kilku osób w Polsce z którymi rozmawia szczerze. Do tych osób nie należy HORODYŃSKI. PIASECKI, mówi rozmówca, jest tym który nigdy nie "sypnął". Mówiąc o PIASECKIM raz tylko jeden rozmówca krytycznie wspomina, że jest zbyt pewny siebie i czasami traktuje ludzi na niższych szczeblach urzędowych z góry, a nawet lekceważąco, jak np. kierownika urzędu wyznań ZYGMANOWSKIEGO, na skutek czego powstają niepotrzebne zstęgi i kwasy.

(More)

Sukces PIASECKIEGO polega na tym, że powiększył grono protektorów w partii, a szczególnie ich jakość. Był bowiem czas w którym całym oparciem postępowych katolików w reżymie był tylko WOLSKI. Dziś jest nim sam MAZUR. Interesuje się nim również BERMAN.

W najważniejszych obradach dotyczących ruchu biorą najczęściej udział: PIASECKI, HORODYŃSKI, KĘTRZYŃSKI, DOBRACZYŃSKI i rozmówca. O DOBRACZYŃSKIM mówi rozmówca jako o "porządnym człowieku" i zdolnym pisarzu ale "niedocłęża". Rozmówca wspomina także nazwisko PRZETAKIEWICZA, jako bardzo dobrego organizatora ruchu, obdarzonego wielkim tupetem, umiającego świecić wobec prowincjonalnych władz komunistycznych "wielkimi stosunkami w WARSZAWIE" i wykorzystującego tę umiejętność dla wzmocnienia sytuacji lokalnych organizacji katolików postępowych. Swą własną pozycję w ruchu określa rozmówca jako tego, który dał pierwsze ideologiczne sformułowanie podstaw ruchu. Dodaje przy tym, że został "później nieraz prześcignięty przez gorliwców".

Financial Basis of the Movement.

Wielką siłą ruchu postępowych katolików jest to, że dysponują oni bardzo znaczącymi materialnymi środkami. Pochodzą one z dochodów Pax'u. Są trzy główne źródła dochodów Pax'u: handel dewocjonaliami, sprzedaż wydawnictw książkowych (około 2 miliony egzemplarzy) i różne małe fabryczki, czyli tak zwana inicjatywa prywatna, będące w zarządzie Paxu. Dochody te są tak duże, że nie tylko pokrywają z łatwością deficyty dzienników i tygodników, ale i pozostawiają znaczne nadwyżki. Rozmówca wspominał, że na skutek tej prosperity są także i tacy ludzie w Pax'ie, którzy dochody Pax'u wykorzystują dla swych osobistych celów. Pax zatrudnia około 2000 osób z których wiele jest w oczach reżymu obciążonych "pochodzeniem społecznym".

Rozmówca przyznaje, że wpływy katolików postępowych są zarówno wśród społeczeństwa jak i duchowieństwa nikłe. Uważa jednak, że mogłyby poważnie wzrosnąć, gdyby komuniści pozwolili na utworzenie organizacji młodzieżowej katolików postępowych, chociażby tylko na KUL'u. Rozmówca przytacza w tym miejscu rozmowę z jednym z członków Politbiura, któremu powiedział, że organizowanie przez komunistów ZMP na KUL jest tym samym czym byłoby organizowanie przez katolików postępowych Sodalitacji Marińskiej w Szkole Kadry Partyjnych. Rozmówca sądzi również, że inną drogą wzmocnienia sytuacji katolików postępowych, byłoby stworzenie katolickiej partii w rodzaju Chrześcijańskiej, Demokracji. Sądzi on, że w wypadku powstania takiego stronnictwa katolickiego, uzyskałoby ono w Sejmie znacznie liczącą niż dotychczas reprezentację wynoszącą

(More)

nawet może 40 mandatów. Jednakowoż, dotychczas Politbiuro nie zaakceptowało tych projektów katolików postępowych.

Regime Catholics' Successes.

Rozmówca zapisuje na plus katolikom postępowym szereg osiągnięć pozytywnych. A więc: umowę kwietniową, która zresztą jak przyznaje, zniszczyła pierwszej komunii, zwolnienie z więzień kilkudziesięciu księży i zakonników, "likwidację księży patriotów", których uważał za niebezpieczną zgraję, porzucenie przez komunistów myśli o organizacji kościoła narodowego, wydanie szeregu dzieł religijnych, a szczególnie katechizmu (który, pod kątem odpięrania argumentów używanych przez propagandę marksistowską, ma być lepiej zredagowany niż katechizm zaprojektowany przez biskupa plockiego ZAKRZEWSKIEGO.)

Rozmówca twierdzi, że sprawy te niejednokrotnie wymagały niekończących się i czasami dramatycznych rozmów i negocjacji z komunistami i niebyłe jakich nerwów. Głównym argumentem przeciw kościołowi narodowemu używanym przez katolików społecznych w rozmowach z komunistami, było wykazanie im, że stwarzając ten kościół pozbawia się w przyszłości całkowicie wpływów w międzynarodowym świecie katolickim, na którym im, zdaniem rozmówcy, bardzo zależy.

Działalność katolików postępowych w międzynarodowym świecie katolickim ma dwójaki charakter. W wolnych krajach katolickich celem tej działalności jest propaganda koegzystencji. Natomiast w okupowanych krajach katolickich jak np. w Wietnamie, katolicy postępowi występują jako doradcy i eksperci przekazujący swoje doświadczenie i metody katolikom wietnamskim. Rozmówca wspomina przy tej sposobności, że z tych doświadczeń korzystali też wschodnio-niemieccy chrześcijańscy demokraci. Na przykład w ubiegłym roku bawił przez dłuższy czas w Polsce sekretarz CDU GÖTTE dla zapoznania się z metodami pracy katolików postępowych.

Rozmówca uważa, że największe sukcesy odnieśli postępowi katolicy we Francji, gdzie mają dzisiaj otwarte łamy takich pism jak "L'Esprit" lub "Action Populaire". W tym ostatnim piśmie rozmówca zamieszcza stale korespondencję o charakterze gospodarczym, używając pseudonimu. Charakteryzując redaktora naczelnego "L'Esprit" DOMENACHA rozmówca opowiada, że gdy tenże był ostatni raz w WARSZAWIE wysiadł z samolotu trzymając w ręku numer sowieckiej "Prawdy", ażeby pochwalić się jako pierwszą rzeczą, że artykuł jego został w całości przedrukowany przez ten dziennik. Na oczekujących DOMENACHA katolików postępowych, incydent ten zrobił niemiłe wrażenie.

(More)

Regime Catholics and Vatican's Ban on Publication.

Umieszczenie przez Watykan na indeksie książki Bolesława PIASECKIEGO i "Dziś i Jutro", było zdaniem rozmowcy poważnym ciosem dla katolików społecznych zarówno w kraju jak i zagranicą.

Rozmówca twierdzi, że inkryminowany wstęp do książki był pomysły jako rodzaj ideologicznej deklaracji potrzebnej dla młodszych katolików postępowych. Ta przedmowa przed ukazaniem się w druku była oddana do oceny kilku teologom, którzy uznali, że nie może wywołać zastrzeżeń. Rozmówca twierdzi, że był przeciwnikiem ogłaszania przedmowy, ale nie znalazł posłuchu wśród swych kolegów politycznych. Uzyskał jedynie to, iż nie ogłoszono tej przedmowy w języku włoskim, co było pierwotnie przewidziane. W kilka miesięcy po tym incydencie, pewien francuski dominikanin dał rozmowcy radę, ażeby w przyszłości katolicy postępowi nigdy nie formułowali na piśmie swych poglądów. "Możecie mówić co chcecie, ale nigdy nie piszcie".

Katolicy postępowi uważają, że dopóki żyje obecny Papież, nie mają żadnych szans, aby rola ich została właściwie zrozumiana w Watykanie. Natomiast zdają się wiązać pewne nadzieje z osobą kardynała MONTINI, gdyby ten został następcą Piusa XII.

End..

LIMITED DISTRIBUTION

READ AND DESTROY